

Het Ontwikkelingshuis: Een kijk op de co- evolutie van kinderen en gezinnen.

1

Greet Splingaer

Systeemtheoretisch Bulletin (2014) , 32.1.

In hulpverlening aan gezinnen met kinderen en adolescenten worden we geconfronteerd met vragen en problemen met een sterk kindgerichte focus. Dikwijls worden deze vragen binnen de groei en ontwikkeling van kinderen geplaatst. Ouders stellen zich de vraag of de moeilijkheden die ze ervaren met hun kind 'horen bij de leeftijd'. Scholen verwijzen omdat ze merken dat kinderen niet op een 'normale' manier kunnen deelnemen aan het schoolgebeuren. Men stelt zich de vraag of er geen sprake is van een ontwikkelingsprobleem of –stoornis.

Als gezinstherapeut is het belangrijk om deze vragen te plaatsen binnen een breder perspectief (Splingaer, 2003) om samen met het gezin en de context op weg te kunnen.

Het gezinsontwikkelingsperspectief (Govaerts & Splingaer, 2008) is een hulpmiddel om individuele hulpvragen breder te kaderen en nauw aan te sluiten bij de zorgen en de betekenisgeving van het gezin en de omgeving. Hiertoe dient de gezinstherapeut ook rekening te houden met individuele ontwikkelingstrajecten van kinderen en jongeren.

In dit artikel illustreren we een ziens- en werkwijze waarbij individuele ontwikkeling van kinderen en jongeren en gezinsontwikkeling hand in hand gaan. We focussen op de mogelijkheid van co-evolutie van kinderen en gezinsrelaties, het hand in hand gaan van groei en ontwikkeling op meerdere systeemniveaus, namelijk en bij het kind in kwestie en bij zijn directe omgeving. We bespreken een metafoer die helpend blijkt om samen met kinderen, jongeren en gezinnen individuele problematieken op een respectvolle manier breder te kaderen.

vzw Rapunzel

www.rapunzelvzw.be

1. Een ruimere kijk op individuele ontwikkeling van kinderen en jongeren

Kinderen en jongeren maken op verschillende ontwikkelingsdomeinen grote veranderingen door (Dehart, Sroufe & Cooper, 2004). Het is belangrijk om daar als systeemtherapeut voldoende zicht op te hebben. Het zorgvuldig inschatten waar kinderen mee bezig zijn op bepaalde leeftijden en rond welke thema's eventuele moeilijkheden zich kunnen voordoen, is helpend om samen te kijken naar gedrag en emoties van kinderen.

Zo heeft 'pestgedrag' of andere kinderen pijn doen een heel andere betekenis voor een 3 jarige als voor een 9 jarige . Voor een 3 jarige is een kind een duw geven omdat het jouw plekje in de zandbak inneemt een vrij evidente manier om op te komen voor zichzelf. Van een 9 jarige verwachten we al meer zelfbeheersing en sociaal besef en gaan we ervan uit dat hij/zij ook andere mogelijkheden heeft om op te komen voor zichzelf.

Het is nog maar vrij recent dat ontwikkelingspsychologen aandacht besteden aan de invloed van gender, etniciteit, cultuur en religie, socio-economische status, geografische residentie of seksuele oriëntatie (Micucci, 2009)

De por om je eigen plek te beschermen heeft een andere connotatie voor jongens en voor meisjes, of je opgegroeid bent in een nette wijk met veel ruimte en speelgoed voor iedereen of ergens in overbevolkte arme stadswijk waar je als kind geleerd hebt dat als je niet opkomt voor jezelf je ook niets hebt.

Ontwikkeling wordt makkelijk beschouwd als een normatief gegeven. Men gaat ervan uit dat alle kinderen zich min of meer op hetzelfde ontwikkelingspad bevinden. De focus ligt op de algemene leeftijdsgerelateerde veranderingen en reorganisatie in gedrag die zo goed als alle kinderen delen bij het opgroeien. Alhoewel het belangrijk is om voldoende kennis te hebben van deze grote mijlpalen is het even belangrijk op zoek te gaan naar het unieke individuele traject van ieder kind binnen zijn eigen leefwereld.

Kinderen kunnen niet beschouwd worden als passieve recipiënten van omgevingsinvloeden. Het zijn actieve participanten in hun eigen ontwikkelingsproces. Ze dragen bij in het creëren van hun eigen omgeving via het ontwikkelingspad dat ze volgen en de keuzes die ze daarbij maken (Bowlby, 1973). Zowel vroegkinderlijke ervaringen als de huidige ervaringen zijn belangrijk in het vorm geven van ontwikkeling. Vroege ervaringen kunnen herschreven worden door nieuwe ervaringen maar zijn niet volledig uit te wissen.

Lise (9 jaar) wordt geboren met een zeer uitgebreide en levensbedreigende voedselallergie. Het gevaar van iets fout te eten en dan in kritieke toestand in het ziekenhuis te belanden, loert overal om de hoek. Lise wordt grootgebracht in een zeer beschermde context. Enkel haar ouders en grootouders weten wat mag of niet mag voor haar gezondheid. Ze kan nooit bij vriendjes gaan spelen, meedoen aan een traktatie op school, deelnemen aan een sportkamp. Lise is een rustig meisje dat weinig protesteert. Ze schikt zich in haar lot. Wanneer Lise 9 jaar is, krijgt haar vader een ernstig ongeluk. Hij blijft gedurende maanden gedeeltelijk verlamd. Aanvankelijk reageert Lise erg angstig en aanklampend. Maar geleidelijk aan ontpopt Lise zich tot een veerkrachtig en dapper meisje. Nu moeder minder tijd heeft om voor haar te zorgen, neemt Lise geleidelijk aan heel wat verantwoordelijkheid op voor zichzelf. Ze controleert nauwgezet haar eigen voeding en vindt zelf oplossingen om zich aan haar dieet te houden. Haar ouders krijgen meer vertrouwen in haar en stilaan mag ze meer deelnemen aan het sociale leven.

Een contextgebonden visie op individuele ontwikkeling werkt met een andere kijk en legt andere accenten dan wat we gewoon zijn vanuit de klassieke ontwikkelingstheorieën. Bij Freud, Piaget, en zelfs nog bij Erikson bijvoorbeeld ligt de nadruk op de ontwikkeling van een autonoom individu dat onafhankelijk van anderen kan keuzes maken en instaan voor zijn eigen leven (Dehart, e.a., 2004). In een contextgebonden visie beïnvloeden het netwerk van relaties, het je bewegen in een relationele context en individuele groei elkaar wederzijds.

2. Het eco-systemisch ontwikkelingsperspectief

Individuele ontwikkeling van kinderen wordt hier geplaatst binnen zijn relationele context en krijgt van daaruit zin en betekenis. Groei en ontwikkeling zijn dan geen lineaire gegevens maar begrijpen we als circulaire, co-evolutionaire processen.

Reeds in 1972 bracht Gregory Bateson vanuit zijn antropologische achtergrond het idee van co-evolutie binnen in het systeemdenken. In een constant evoluerende context is co-evolutie het proces waarbij organismen zich voortdurend ten opzichte van elkaar relateren en aan elkaar aanpassen. Om met de metafoer van Bateson te spreken: 'Zoals paarden zich hebben aangepast om op de prairie te kunnen leven, zo hebben ook de graslanden zich aangepast aan de aanwezigheid van paarden' (Bateson, 1972, p. 155).

Deze co-evolutie gedachte blijkt ook op te gaan voor menselijke relaties. Individuen groeien en evolueren binnen hun context en beïnvloeden tegelijkertijd deze context. Individu en omgeving zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden in een proces van constante, recursieve beïnvloeding.

In de systeemtherapeutische stroming kreeg deze gedachte ondermeer vorm in het gezinsontwikkelingsperspectief (Govaerts & Splingaer, 2008). Het hedendaagse gezinsontwikkelingsperspectief bouwt verder op de oudere ideeën van de gezinslevenscyclus (Haley, 1973; Minuchin, 1973). Omwille van hun normatieve insteek en de vooronderstelde universaliteit van gezinsfasen en ontwikkelingsopdrachten, raakten deze fasenmodellen in onbruik (Goldenberg & Goldenberg, 2004).

Carter & McGoldrick (2004) werkten een ecologisch gezinsontwikkelingsmodel uit met een breder, contextgevoeliger perspectief. Dit multisystemisch en multigenerationeel ontwikkelingsmodel doet recht aan de complexiteit van factoren waarmee individuen en gezinnen in hun levensloop geconfronteerd worden en behoedt ons voor een eenduidige en lineaire kijk op het ontwikkelingstraject van personen en systemen.

Maar in de gezinstherapeutische praktijk merken we dat binnen al deze diversiteit en complexiteit er een aantal thema's en uitdagingen zijn waar zowel kinderen als gezinnen doorheen hun levensloop een antwoord op moeten bieden. Het gegeven dat kinderen, jongeren en ouders als 'zich ontwikkelende wezens' aanwezig zijn in gezinnen, maakt dat families en andere systemen (scholen, opvangdiensten, vriendengroepen etc.) uitgedaagd worden om hun eigen functioneren in vraag te stellen en aan te passen. Op hun beurt worden kinderen en jongeren uitgedaagd om net door hun contacten met deze steeds variërende systemen stappen te zetten in hun eigen ontwikkeling.

In dit artikel leggen we de focus op de co-evolutieprocessen tussen kinderen, jongeren en ouders.

3. De dans van de familie

Het gezinsleven ontvouwt zich via het dagelijks samenleven dat voor het grootste deel bestaat uit vertrouwde interactiepatronen (Goldenberg & Goldenberg, 2004). We kunnen dit beschouwen als de dans van een familie. Het is een soort choreografie waarin ieder gezinslid in iedere episode van de dans zijn rol en functie heeft. Kinderen zijn belangrijke danspartners: ze voegen zich in in bestaande patronen maar versterken of verzwakken ook bepaalde gezinsprocessen. Meer nog, vanuit hun ontwikkeling brengen ze thema's binnen in de dans van de familie die de compositie, de choreografie verandert. De dans wordt rijker en complexer.

In een gezin is het de gewoonte om 's morgens voor de televisie te ontbijten. Moeder blijft wat langer in bed liggen en vader maakt de kinderen één voor één klaar en zet ze dan voor de TV. Wanneer de kinderen naar school beginnen te gaan merken de ouders dat het vertrek een grote chaos is. Iedereen is opgejaagd en ze zijn nooit tijdig klaar. Eén van de kinderen heeft het erg moeilijk met al die stress en weigert soms te vertrekken. De ouders merken dat hun kind baat heeft bij regelmaat in het dagritme. De start van de dag verloopt een stuk makkelijker wanneer de ouders samen opstaan en iedereen aan de tafel ontbijt, zonder TV. En gezinsleden zijn meer geneigd te vertellen over hoe hun dag er gaat uitzien. Sfeer en communicatie in het gezin verbeteren.

De co-evolutiegedachte benadrukt het gegeven dat ontwikkelingen en veranderingen op het individuele niveau invloed en betekenis hebben voor de evolutie op hogere systeemniveaus onder andere het gezin en vice versa. Gezinsrelaties dagen kinderen uit om te groeien en te veranderen en kinderen dagen hun gezin uit om verder te evolueren. Ze bieden elkaar ruimte en mogelijkheden maar ook hindernissen en beperkingen. Gezinsleden en hun onderlinge relaties veranderen mee met de kinderen, ze worden beïnvloed door de ontwikkeling van het kind en geven tevens mee vorm aan deze ontwikkeling. De ontwikkelingsfase of –taak van een kind kan zich vermengen met het proces van de ouder-kindrelatie, elementen uit de partnerrelatie, het vormen van siblingrelaties, de transgenerationale familierelaties. Deze wisselwerking kan ervaren worden als verrijkend en bevruchtend maar kan ook tot conflicten leiden.

Deze co-evolutionaire dans heeft zijn weerslag zowel op de structuur en organisatie van het gezin als op de wijze waarop het kind zichzelf leert hanteren binnen een netwerk van relaties. Op een emotioneel niveau heeft deze co-evolutie ook invloed op de belevingswereld en constructen van betekenisgeving zowel voor gezinnen als voor kinderen.

De ontwikkeling van het kind kruist de gezinsontwikkeling zowel in de huidige levensfase van het gezin en de familie als op transgeneracioneel niveau. En ook hier zien we een wederzijdse beïnvloeding: de huidige ontwikkeling wordt beïnvloed door oudere transgeneracionele thema's en thema's uit het verleden worden herschreven en geherdefinieerd vanuit de huidige ervaringen.

Arno, 9 jaar is een zeer prikkelgevoelig kind. In het zoeken hoe men best kan omgaan met Arno, kunnen ervaringen met een rationele, eerder als rigide ervaren grootvader (de vader van de papa van Arno) zeer inspirerend worden om het dagelijks leven minder conflictvol te maken. Zo blijkt dat de wijze waarop grootvader het familiekerstfeest structureert, voor sommigen dirigeert, een heel rustgevende invloed heeft op Arno. Er komt ruimte tussen de vader van Arno en zijn broer om na te denken hoe de autoriteit van hun vader zowel negatieve als positieve effecten gehad heeft op hun leven.

Vanuit onze ervaring in de gezinstherapeutische praktijk merken we dat we een aantal kernthema's kunnen afbakenen. Deze kernthema's vinden een belangrijke motor in het ontwikkelingsproces van de kinderen in wisselwerking met hun gezin. Ze horen bij de beide systeemniveaus en vinden enkel daar op het kruispunt, in de ontmoeting, hun zin en betekenis. In die zin zijn deze thema's dan ook radicaal anders dan deze die we kennen uit de vroegere fasenmodellen. Immers net het unieke traject van dit kind en dit gezin in hun eigen context maken welk thema meer op de voorgrond is of op de achtergrond.

We kunnen deze thema's beschouwen als ontwikkelingskernen waarrond individuen en gezinnen zich vormen. Zij dienen zich niet aan in een vaste of lineaire volgorde.

De leeftijd en ontwikkelingsuitdagingen van ieder gezinslid kunnen bijvoorbeeld een bepaald thema pregnanter en actueler maken of net meer naar de achtergrond schuiven. Meerdere thema's kunnen tegelijk actief zijn en elkaar beïnvloeden. Bepaalde gebeurtenissen of ervaringen kunnen een ouder thema opnieuw oproepen en om revisie vragen.

Ontwikkelingsthema's stoppen niet bij de grenzen van het kerngezin maar worden verder meegenomen in de ontwikkeling van andere gezinnen. Kinderen groeien bijvoorbeeld op in anders samengestelde gezinnen, waardoor de beïnvloedingsspiralen uitbreiden. Hetzelfde kan gezegd worden voor kinderen die opgroeien in pleeggezinnen of in gezinnen die stevig zijn ingebed in een netwerk van familierelaties.

4. De werkbaarheid van kernthema's

Mijn ervaring als gezinstherapeut leert me dat de aanwezigheid van kinderen als zich ontwikkelende wezens een belangrijke impact heeft op het vorm geven aan en naar voor schuiven van bepaalde ontwikkelingskernen. In onze hedendaagse maatschappij waar de gerichtheid op de noden van kinderen erg groot is, zijn deze ontwikkelingsthema's van grote invloed op de vorming van de relationele context.

Vertrekken vanuit wat een kind aanwezig stelt levert ook praktische handvatten. Gezinnen komen immers vanuit een zorg om hun kind. Via deze benadering kunnen we hun hulpvraag ernstig nemen en toch verruimen naar een meer systemisch perspectief.

Vanuit een ontwikkelingsdynamische visie op kinderen, gezinnen en hun bredere omgeving kunnen we een aantal kernthema's afbakenen. Deze kernthema's putten enerzijds uit het bestaande ontwikkelingsdenken over kinderen en systemen en zijn anderzijds ook nieuw omdat ze radicaal in een relationele en circulaire visie geplaatst worden en het fasendenken verlaten.

We onderscheiden volgende kernthema's:

- De regulatie van afstand en nabijheid: *hechting en binding*
Gezinsleden staan in een constante wisselwerking en verhouding tot elkaar. Eén van de belangrijke vragen hierbij is hoe we samen vorm geven aan die verhouding: hoe dicht of hoe ver, hoeveel nabijheid of hoeveel afstand, hoeveel intimiteit en verbinding en hoeveel autonomie is er nodig of wenselijk om goed te kunnen samenleven?
Doorheen hun levensloop hebben kinderen en volwassenen wisselende noden hier rond. Vraag is hoe ze samen tot een co-regulatie komen die voor alle betrokkenen goed genoeg is.

- Het opbouwen van een *functionele structuur* en organisatie
Om te kunnen beantwoorden aan de vele taken en eisen die het leven aan ons stelt is het belangrijk dat zowel individuen als de gezinsrelaties tot een zekere ordening en structuur komen. Opgavens, persoonlijke en relationele spanningen kunnen beter gereguleerd worden wanneer er een zekere vertrouwde organisatie is waarop men kan terug vallen. Er ontstaat een al dan niet expliciet systeem van hoe de dingen aangepakt kunnen worden, van afspraken en regels, van gedeelde verwachtingen op welke wijze we opgavens aangaan.
- Het vormen van interne en externe grensmechanismen: *affiliatie*
Dit kernthema heeft te maken met de wijze waarop individuen en gezinsleden een verhouding zoeken tot de wereld die hen omringt. Hoe gaan wij het contact met onze omgeving aan, hoe gaan we onze eigen innerlijke wereld in verbinding stellen met en afgrenzen van de omwereld? Gebeurt dit vanuit plezier en opwindning over wat deze ontmoeting kan brengen of staan we eerder angstig en wantrouwend tegenover invloeden van buitenaf? Werken we aan open doorlaatbare grenzen met de buitenwereld of is er een sterke controle op de begrenzing?
- Het zoeken naar een eigen identiteit en betekenisvolle narratieven: *inclusie*
In de wisselwerking en het contact met de omwereld groeit een gevoel van een zelf, een afbakening van een identiteit. 'Dit ben ik, dit zijn wij!' Zowel individuen als gezinnen hebben nood aan een eigen systeem van betekenisgeving dat hen een gevoel van houvast en zekerheid geeft. Ze vertellen verhalen over zichzelf, hun samenleven, hun contact met de omgeving en bouwen zo een meer en meer afgebakende identiteit op. En de omwereld kan deze identiteitsconclusies bevestigen of ontkennen. Nieuwe ervaringen en contacten vragen constant om bestaande narratieven te herdefiniëren en te reviseren.
- Het omgaan met loslaten en afscheid nemen
Individueel, gezinnen en systemen ervaren op verschillende momenten in hun levensloop dat veranderingen en overgangen wenselijk of nodig zijn, soms zelfs dat ze onvermijdelijk zijn. Opgroeien en ontwikkelen houdt in dat we ons al dan niet definitief, in zijn geheel of gedeeltelijk moeten kunnen losmaken van mensen, relaties, thema's, plekken... om verder te kunnen gaan. De wijze waarop we omgaan met loslaten en afscheid nemen heeft een grote invloed op ons levenstraject en is in wezen relationeel.
Geconfronteerd met dit thema zullen mensen hechtingen en bindingen herdefiniëren en reviseren. Zo sluit de cirkel zich en wordt duidelijk dat ontwikkelingsthema's zich niet in lineair, van het ene punt naar het andere, ontvouwen. Maar dat het eerder een spiraalvormige beweging vormt waar alles continu in wisselwerking staat met elkaar.

5. Het ontwikkelingshuis

Om dit principe van co-evolutie zowel binnen de opleiding van hulpverleners als in het therapeutisch werken met gezinnen meer aanschouwelijk te maken, gebruik ik de metafoer van de opbouw van een huis. Ik vergelijk de groei en ontwikkeling van gezinnen en kinderen met het samen bouwen van een huis. Door vorm te geven aan het huis, geven gezinsleden ook vorm aan zichzelf en hun relaties.

De metafoer van het ontwikkelingshuis blijkt bijzonder krachtig en helpend. Het is mogelijk om het zeer aanschouwelijk, beeldend voor te stellen en iedereen kan zich een voorstelling maken van de bouw van een huis. De verschillende ontwikkelingsthema's die actief zijn in de levensloop, vinden we ook terug in de vragen die moeten gesteld worden bij de bouw van het huis: hoe gaan we een fundament geven aan dit huis, voor welke constructie kiezen we zodat het huis praktisch en functioneel wordt, hoe organiseren we onze verbinding, ons contact met de buitenwereld (ramen en deuren), hoe beslissen we over de inrichting van het huis, en tot slot stellen we ons vragen over verhuizen, verbouwen, renoveren etc.

Veel mensen dromen van een huis dat helemaal beantwoordt aan hun verlangens en wensen, dat ideaal is voor hun levenswijze, voor hun gezin. De metafoer van het ontwikkelingshuis sluit aan bij deze droom. Afhankelijk van waar een gezin mee bezig is zullen bepaalde thema's meer of minder op de voorgrond zijn, vraagt het huis op bepaalde punten meer of minder aandacht.

Vaak ondervindt men maar in de realiteit, al bouwende en eens men leeft in het huis, of het gebouw werkelijk beantwoordt aan de noden van zijn bewoners of niet. Huizen zijn zelden af als de aannemer vertrekt. Een huis is vaak een project voor het leven.

Deze inzichtelijke en toegankelijke metafoer laat toe dat we samen met kinderen, jongeren, ouders en hun context aan de slag kunnen. In de praktijk kun je met een creatieve insteek huizen bouwen, plattegronden tekenen, droomkastelen en boomhutten uitwerken. Zo zoeken we samen naar een verbindende dialoog om te spreken over heden, verleden en toekomst.

In de casusbesprekingen zullen we hier en daar creatieve mogelijkheden aanhalen hoe de metafoer van het ontwikkelingshuis in actie gebracht kan worden.

5.1. Het fundament van het huis: ontwikkelingsthema hechting en binding

Zowel binnen opleiding als therapie gebruik ik de metafoer van het ontwikkelingshuis om de verschillende ontwikkelingskernen te kaderen. Indien het thema hechting en binding mij relevant lijkt, lanceer ik de volgende gedachte:

Bij het bouwen van een huis is het leggen van het fundament van wezenlijk belang. De stabiliteit en draagkracht van het fundament bepaalt in grote mate hoe veilig en stabiel het huis zal zijn. Een goed fundament wordt berekend op de aard van de bodem, de ondergrond waarop het geplaatst wordt. Hoe losseler de bodem, hoe steviger de peilers in de grond moeten staan. Soms moet men een ernstig onderzoek doen naar de meest vaste en betrouwbare plekken in de bodem. Het fundament moet ook berekend worden naargelang het gebouw dat erop moet staan, toekomstgericht denken is belangrijk. Het huis ankert zich niet enkel in de bodem maar rijst ook op van de grond. Wanneer men veranderingen wil doen aan het huis of bij problemen aan het huis is het herzien van dit fundament vaak aan de orde.

In de vroege fasen van gezinsvorming ligt het accent op het vormen van krachtige verbindingen met elkaar. Paren en gezinnen experimenteren met het reguleren van afstand- nabijheid. Dit gebeurt in

functie van de nood aan veiligheid en bescherming van kwetsbare gezinsleden en in functie van de nood aan exploratie.

De aanwezigheid van baby's en jonge kinderen in het gezin stelt dit thema sterk op de voorgrond. Baby's lanceren vanuit hun kwetsbaarheid en hulpeloosheid een krachtig appèl op het hechtingssysteem van een gezin. Gezinsleden en de onderlinge relaties worden door dit appèl beïnvloed. Een pasgeborene bouwt zichzelf op vanuit de zorg en het contact met zijn hechtingsfiguren.

Dit appèl van het kind raakt de verzorgingsfiguren in hun eigen (transgenerationele) hechtingsthema. Het werpt hen terug op hun eigen fundamenten als persoon en als ouderpaar (Govaerts, 2007). Kunnen ouders een voldoende sensitieve houding en reflecterend vermogen aanwenden om hun baby de nodige veiligheid en exploratieruimte te geven? Kunnen ze als ouderpaar een goede samenwerkingsrelatie opbouwen om te komen tot adequate "co-parenting". (McHale, 2007)

Zowel het kind als ouders werken hard aan de basis van hun bestaan en hun eigenheid. De vraag is of ze er samen in zullen slagen een stevig fundament te bouwen waarop een huis kan rusten. Kunnen ze bouwen op een stevige ondergrond of is het eerder een drassig gebied, zitten ouders zelf verankerd in dragend en steunend relatienetwerk of staan ze eerder geïsoleerd in een wereld van vooral conflictgeladen en onbetrouwbare relaties? Wordt er voldoende tijd geïnvesteerd in het fundament, weten ze om te gaan met de angsten die jonge bouwheren soms kunnen overvallen, zijn er mensen die hun kunnen bijstaan en adviseren in dit kwetsbare proces? Weten ze als systeem op een passende wijze afstand – nabijheid te co-reguleren zodat ze apart en samen kunnen groeien?

Een paar beslist om een kind te adopteren na een lange en pijnlijke zoektocht om zwanger te raken. Het zijn eerder nuchter ingestelde mensen die zichzelf verplicht hebben door te doen ondanks het pijnlijke verhaal van hoop, verlies, afstand nemen en rouw dat ze al meedragen. Sisay (3 jaar) brengt zijn geschiedenis en verhaal van verwaarlozing, achterlating en opvang in een weeshuis mee in het gezin. Net door zijn unieke verhaal lijkt dit kind, misschien meer dan een eigen kind, een groot appèl te doen op de ouders als veilige hechtingsfiguren. Deze adoptieouders die vanuit hun eigen geschiedenis misschien minder sensitief gericht zijn, worden door de aanwezigheid van dit kind uitgedaagd om op een meer intensieve manier betrokken te zijn op de hechtingsprocessen van het kind.

Ook op andere momenten in het gezinsleven kan het hechtingsthema actief zijn. We denken hierbij aan de periode waarin partners zich afstemmen op elkaar en zo een paar vormen, wanneer andere afhankelijke gezinsleden worden opgenomen in het gezin, zoals bij de komst van een pleeg- of adoptiekind, het in huis nemen van een hulpbehoevende ouder of gehandicapte sibling, bij de vorming van een samengesteld gezin... Ook tijdens de adolescentie wordt het hechtingsthema opnieuw gereviseerd in het kader van 'het loslaten in verbondenheid' . (Cfr Infra.)

5.2. De constructie van het huis: het ontwikkelingsthema functionele structuur

Om cursisten en cliënten mee te nemen in het thema van functionele structuur lanceer ik volgende verhaallijn:

Mensen dienen zich ook te bezinnen over de verdere uitbouw van het huis. Voor welk soort constructie zal men gaan: wordt het een huis in beton of in hout, komen er verdiepingen of wordt het een laagbouw, heeft het huis afgezonderde kamers en binnenmuren of is het eerder een loftachtige ruimte, is er een centrale verbindende plek of is het een meer losse structuur? In functie van wat mensen belangrijk vinden zullen ze kiezen voor het ene of het ander type huis. Belangrijk is dat een huis functioneel, bruikbaar is voor de levensstijl van zijn bewoners.

Gezinsleden zijn continu op zoek naar een voor hen passende structuur die hun gezinsleven kan dragen. De aanwezigheid van vooral peuters- kleuters stelt dit thema om verschillende redenen pregnant aanwezig.

Peuters en- kleuters kunnen zich meer en meer vrij bewegen (kruipen, lopen, klimmen), krijgen meer mogelijkheden om zelf problemen op te lossen. De taal ontwikkelt en ze kunnen zich beter uitdrukken, en hun fantasie groeit Maar toch is het land van de reuzen geen paradijs want niet alles wat het kind wil, kan. En niet alles wat kan, mag. Het dragen van frustraties, leren wachten, eigen behoeften kunnen intomen ten gunste van iets of iemand anders wordt verwacht en aangemoedigd. De groeiende autonome mogelijkheden van het jonge kind dagen gezinsleden uit om de veilige gezinsbasis verder uit te werken tot een gepaste, meer complexe functionele structuur en organisatie die in staat is de groeiende onafhankelijkheid van het kind te dragen en in veilige banen te leiden.

Het spanningsveld tussen autonomie en zelfregulatie kruist hetzelfde spanningsveld bij ouders en andere gezinsleden. Immers ook zij worden beproefd en gefrustreerd, moeten vaak eigen verlangens intomen ten gunste van het gezin. Zo ontstaat er een dans tussen het kind met groeiende autonome mogelijkheden en ouders, broers en zussen, waarbij een gezamenlijke functionele structuur ontwikkeld dient te worden waarbinnen de autonomie van het kind en andere gezinsleden veilig gedragen en begrensd wordt.

Er ontstaan regels en patronen die belangrijke gezinsfuncties omvatten o.a. verdelen van taken, verantwoordelijkheden, gedragshantering en opvoeding.

Een jong gezin met 2 kinderen van 5 en 7 jaar komt op consultatie. Meer en meer zitten ze met hun handen in het haar betreffende hun jongste kind, Seppe. De jongen heeft energie voor twee, hij stuitert als een bal rond in huis, de kleuterjuf verzucht dat hij er nooit toe komt om zijn taakjes af te werken...

Gaandeweg noemen we het een jongen 'die een groot vuur in zich branden heeft'. Dat grote vuur is fantastisch om te spelen en avontuurlijke dingen te doen. Maar erg lastig als je moet stilzitten en wachten. Hoe kan hij leren om zijn vuur beter te doseren en hoe kan zijn context hem daarbij helpen?

Vader bewondert de kracht van zijn zoon en deinst terug om hem te begrenzen. Hij maakt het avontuurlijke in hem, dat altijd streng beteugeld is geweest, weer wakker. Moeder denkt aan haar drukke broer die nu kampt met een zware verslavingsproblematiek. Zij is geneigd sterk structurend in te grijpen. Maar beiden zien dat door hun verschillende insteek er onduidelijkheid voor de jongen ontstaat die enkel meer chaos en verwarring geeft. We reflecteren over een meer gezamenlijk gedragen structuur en samen met de jongen werken we een handleiding uit over 'omgaan met vuur'. Op een getekende platte grond van het huis plaatsen we samen 'vuurmeters'. We zoeken hoeveel vuur er mag zijn op welk moment van

de dag en in welke kamer. Bijvoorbeeld veel vuur buiten in de tuin, een rustig vuur in de keuken en weinig vuur in bed. De jongen tracht zijn vuur te doseren en de ouders houden de structuur vast.

Een functionele structuur is verbonden met een veilige hechtingsbasis die een context creëert waarbinnen gezags- en discipline problemen opgelost kunnen raken. Evenzeer vrijwaart en beschermt een meer functionele structuur de veilige basis op moeilijke momenten. Deze wederzijdse versterking van beide gezinsfuncties zit verankerd in de transgenerationale scripts (Byng-Hall, 1995).

Zo merken we dat de 'vuurschema's' van Seppe meer rust en orde in het gezinsleven brengen maar tevens dat ouders en kinderen opnieuw meer plezier beleven in het samen zijn. Het verbeterde contact zorgt ervoor dat de structuur met minder moeite gehandhaafd kan worden.

Op allerlei momenten in het gezinsleven kan de vraag rond structuur weer opduiken. Denken we aan de eenoudergezinnen die voor de taak staan opnieuw een passende en haalbare organisatie uit te bouwen, aan nieuwsamengestelde gezinnen die oude structuren van het vroegere gezin moeten herdenken, aan gezinnen met een chronisch ziek gezinslid dat soms meer soms minder autonoom kan functioneren, aan migratiegezinnen die zich hier geconfronteerd zien met andere gewoontes en verwachtingen dan thuis.

5.3. Ramen en deuren in het huis: het affiliatiethema

De metafoor van het ontwikkelingshuis kan als volgt worden aangebracht om het thema affilatie aan te snijden in opleidingen en therapie sessies:

Meer en meer krijgt het huis zijn eigen vorm. Een andere vraag die zich opdringt is hoe het huis zal georiënteerd worden op de buitenwereld? Wordt het een open huis met veel lichtinval van buiten, grote ramen en toegankelijke deuren? Of kiezen de bewoners eerder voor een huis met een meer solide gevel en weinig zicht op en van de straat en gesloten deuren waar iedereen niet zomaar kan binnenwaaien?

De term affilatie wordt gebruikt om het ontwikkelingsthema waarbij kinderen en gezinnen hun functioneren verbreden tot de ruimere context te omschrijven (Andreozzi, 1996). Het begrip verwijst naar de verbondenheid met een grotere (moeder)organisatie om goederen, diensten te kunnen leveren en ontvangen. Gezinnen zijn afhankelijk van wat de samenleving hen te bieden heeft. Scholen, kinderopvang, werk, inkomen, vrijetijdsbesteding, medische zorg, wijk of buurt waarin we leven, politiek, discriminatie, geweld, en zo meer. Het zijn allemaal aspecten van de samenleving waartoe gezinnen zich verhouden.

Kinderen en ouders zijn van bij het begin verbonden met de hen omringende samenleving. Op vele momenten in het gezinsleven kan het affiliatiethema actief zijn, bijvoorbeeld op het moment dat ingrijpende medische zorgen nodig zijn, dat twee partners met hun respectievelijke kinderen een nieuw gezin vormen en zoeken hoe ze elkaar toegang kunnen en willen geven tot hun leven, bij een verhuizing, een verandering van werk of school...

Maar zeker vanaf de lagere schoolleeftijd van kinderen wordt dit thema sterker. Dan geven de meeste kinderen aan nood te hebben aan intenser contact met de buitenwereld: school, vrienden,

hobby's, sport, etc. Peerrelaties worden van belangrijker, intenser en loyaler. Zo komen kinderen tot een coherent, gevarieerd en sociaal- emotioneel zelfconcept (Dehart, e.a., 2004).

Gezinnen worden voortdurend uitgedaagd hun grenzen bij te stellen. En zeker in die periode komt de extrafamiliale wereld steeds meer binnen. In welke mate maken ze het mogelijk dat kinderen met hun hulp en steun de buitenwereld verkennen of sluiten ze zich af en laten ze het vreemde buiten staan? Hier groeit de vraag: gaan we als gezin voor een smalle identiteit en beperken we zoveel mogelijk de inbreng van de buitenwereld? Of groeit er een brede gezinsidentiteit en gaan we meer de dialoog aan? Vindt het gezin plezier en soms spannende opwinding in de uitdaging van het openen van de buitengrens of is er eerder achterdocht en wantrouwen? (Andreozzi, 1996). De afstandsregulatie ten opzichte van de omwereld vormt hier het grondthema.

De wijze waarop de buitenwereld contact opbouwt met kinderen en gezinnen speelt hierin een belangrijke rol. Stellen bijvoorbeeld scholen en gemeenschappen zich open en collaboratief op? Of worden interacties gekenmerkt door een disciplinerende en paternaliserende instelling.

De buitenwereld levert oordelen in de vorm van kritiek en opmerkingen, rapporten, etiketten en diagnoses... Er komt meer vergelijking en meer classificering van eigenschappen en mogelijkheden het gezinsleven binnen. Hoe goed is mijn kind, hoe goed zijn wij? Erbij horen of niet komt aan de orde en is meer en meer belangrijk voor het kind en het gezin.

Een familie met Turkse roots meldt zich aan na een verwijzing door het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling. Zij zijn daar terecht gekomen via de school die gealarmeerd was door de beangstigende tekeningen van hun oudste zoon, Kemal (8 jaar). Hij vertelde in bedekte uitspraken over geweld in het gezin

Het gaat om een migratiegezin waarbij vader heel wat status verloor. Hij moet nog de taal leren, zich herscholen en doet deels mee het huishouden. Moeder werd kostwinner, ze heeft een vrij belangrijke functie.

Via de klacht van de jongen komen we binnen in een gezin dat wanhopig tracht een plek te veroveren hier in Vlaanderen. In dit gezin zijn er twee snelheden; die van moeder die samen met haar gezin van oorsprong naar België gemigreerd is en die zich reeds vergaand heeft aangepast aan de gewoonten hier. En er is de snelheid van vader die omwille van hun huwelijk naar hier kwam en nu zoveel moeilijkheden en afwijzing ervaart. Hij voelt zich 'gepluimd' in alles wat hem tot een waardevolle man kan maken.

Via de klacht zijn plots alle deuren en ramen van hun gezin opengerukt. Hun wanhopig zoeken ligt open en bloot. Moeder is blij dat er hulp komt en hoopt dat haar man zich nu eindelijk meer zal aanpassen aan de verwachtingen van het leven hier. Vader ervaart vooral nog meer vernedering en voelt zich erg bedreigd in zijn zelfwaarde als man en als vader.

Ik stel aan dit gezin de vraag hoe ik te gast mag zijn in hun gezin, langs welke deur ik mag binnen komen, in welke kamers ik mag binnen kijken en waar het nu misschien (nog) niet kan? Wat mag ik binnen brengen van de buitenwereld en wat hebben ze liever dat ik aan de deur laat wachten?

Dit voorbeeld illustreert hoe ook de hulpverlening buitenwereld is die aan de deur komt kloppen. Wanneer gezinnen een moeizame evolutie doormaken in het affiliatiethema is het belangrijk oog te hebben voor hoe wij als hulpverlening gepercipieerd worden. Het verkennen van de goede redenen om niet te veranderen (Ostyn, 2004) en de aarzelingen van het gezin (Rober, 2012) zijn hier extra belangrijk om een goede start te kunnen maken.

Hechting en structuur spelen mee in de manier waarop de verbinding met de omwereld gemaakt kan worden. En de wijze waarop de sociale wereld binnenkomt heeft een grote invloed op het reilen en

zeilen in een gezin. Gezinnen kunnen we nooit beschouwen los van hun sociale, culturele en politiek economische context.

5.4. De inrichting van het huis: het inclusiethema

Wanneer men het inclusiethema wil introduceren kan men de metafoor van het ontwikkelingshuis als volgt aanbrengen:

En zo krijgt het (ontwikkelings)huis meer en meer een eigen herkenbare vorm. Belangrijke vragen blijven nog over de inrichting van het huis. Gezinsleden kunnen elk hun eigen smaak en stijl hebben. Kiezen we voor een strakke en sobere stijl, mag het wat meer rommelig en gezellig zijn of is het een bont allegaartje van alles wat er te krijgen is? Dit kan leiden tot heel wat discussies en conflicten. Hoe worden keuzes gemaakt en beslissingen genomen? Vraag is in welke mate er een dialoog kan ontstaan dus de gezinsleden; mag de bekende inrichting bevroegd worden of wordt er hardnekkig aan vast gehouden? Mogen elementen uit de leefcultuur van ieder individu een plekje krijgen in het huis en kan het individu in verbinding blijven met de stijl van het gezin?

Het begrip inclusie wordt gebruikt om te beschrijven hoe een individu, een gezin, een systeem zijn binnengrenzen zodanig kan openstellen dat het zich binnenin kan laten beroeren door wat zich buiten afspeelt (Andreozzi, 1996). Identiteit vormt en ontwikkelt zich door zich open te stellen voor invloeden van buitenaf en het al dan niet op te nemen in de opbouw van een zelf. Door het in contact komen met 'vreemde' ideeën, ervaringen, stijlen, handelwijzen, opvattingen en waarden kan een individu of systeem zich laten inspireren. Zo kan men verder ontwikkelen en dit zonder eigenheid te verliezen maar juist te winnen aan uniciteit en identiteit.

Individen kunnen op vele momenten in hun leven dingen mee maken die hun perspectieven en referentiekaders aanvullen of in vraag stellen: een jong kind kan door de ontmoeting met een vriendje uit een andere cultuur een hele nieuwe input krijgen, vader gaat tijdelijk in het buitenland werken en krijgt een hele andere kijk op wat het leven te bieden heeft, een volwassen vrouw maakt ruimte om haar eigen seksuele geaardheid in vraag te stellen, een hoogbejaarde gaat naar het verzorgingstehuis en merkt dat zijn sociale status hier niet meer dezelfde betekenis heeft.

Pubers en adolescenten maken grote veranderingen door op vele domeinen (cognitief, emotioneel, lichamelijk, seksueel, sociaal). Adolescenten richten zich meer en meer op leeftijdsgenoten. De jongere gaat allerlei experimenten aan op zoek naar zijn eigenheid. Hij probeert als het ware verschillende jassen uit op zoek naar welke hem het beste past. Waar gaat mijn interesse naar uit, voor wat kan ik mezelf motiveren, hoe belangrijk is schools leren en een diploma halen? Gaat mijn voorkeur naar jongens of naar meisjes, of naar beiden? Welke politieke, sociaal-maatschappelijke waarden kan ik onderschrijven? Welke plaats krijgt religie en spiritualiteit in mijn leven? Hoe ga ik om met alcohol, drugs?

De jongere brengt deze vragen mee binnen het gezin. Hoezeer hij zich ook wenst te differentiëren van zijn ouders, toch is hun reactie belangrijk (Hillewaere, 2008). Hoe hard adolescenten ook vechten om vrij te zijn en hun eigen weg te gaan, ze zijn vaak ook erg loyaal en zoekend naar de verbinding met hun gezin. En zo staan ook de andere gezinsleden voor het thema van inclusie: in welke mate laten wij onze gezinsidentiteit bevroeden door wat de jongere binnenbrengt? En kunnen we als gezin dit beleven als een verrijking van ons verhaal of wordt het eerder ervaren als een aanval door vijandelijke troepen.

Het is mogelijk dat het proces van zich flexibel openstellen en toch zorgzaam bewaken van de binnengrenzen niet goed verloopt. Soms blijven de gezinsgrenzen vaag en onduidelijk waardoor er geen of te weinig innerlijke begrenzing is. Ouders, broers en zussen, gaan misschien te sterk mee in de vragen en eisen, de opstelling van de jongere. Er is geen of onvoldoende afbakening die hun kind helpt om vragen te stellen bij zijn keuzes, die hem helpt zijn identiteit af te bakenen. Soms lijken gezinsgrenzen eerder als van beton en onaanraakbaar. Er is geen ruimte voor het zoeken van de jongere, geen plek of moment waarin dialoog en overleg tussen de generaties kan plaatsvinden. Het lijkt alleen mogelijk te conformeren of te breken.

Tijdens een gezinssessie met 2 jongeren, Sien, 15 jaar en Tom, 14 jaar, en hun alleenstaande moeder maken we een eilandtekening. Ieder gezinslid tekent zijn eigen eiland en mag het inrichten naar believen (Klijn & Schellers, 2006). Sien creëert een rozige wereld die voor iedereen toegankelijk is. Op de vraag waar ze zelf het liefst vertoeft op haar eiland, kan ze geen antwoord geven. Het eiland lijkt vooral gericht op wat anderen leuk vinden. Tom splitst zijn eiland op in twee delen; een vrij toegankelijk paradijselijk stuk en een ommuurde, streng bewaakte stad. Je kan al binnenkijken over de muren maar de poorten zijn gesloten. Moeder wordt erg boos en angstig bij het zien van die hoge muren. Ze is geneigd de stormram te gebruiken. Na reflectie vertelt moeder over haar eigen geheime tuin op haar eiland die nooit heeft mogen bestaan, niet in haar familie, niet in haar huwelijk. De jongen geeft aan dat de muren geen gevaarlijke dingen binnen houden maar wel zijn onzekerheid beschermen. De stad is nog niet klaar en kan nog geen bezoekers ontvangen.

5.5. Verhuizen en herinrichten: loslaten in verbondenheid

Het thema van loslaten in verbondenheid kunnen we als volgt aanbrengen met de huismetafoor.

Het huis is nu zo goed als klaar, de grote lijnen van de inrichting worden duidelijk. Maar stilaan blijkt het te klein of te groot te worden. Het kan niet meer aan de behoeften van al zijn bewoners voldoen. Sommige bewoners zijn minder en minder in het huis en beginnen elders een eigen plek uit te bouwen. Hoe ver, hoe dicht, hoe gelijkend, hoe verschillend zal die nieuwe plek zijn in vergelijking met het vroegere huis? Hoe gedragen is hun vertrek, of is het inpakken en wegwezen? De 'blijvers' worden geconfronteerd met lege ruimtes en lege tijd en dienen zich opnieuw te reorganiseren.

Het 'loslaten in verbondenheid' is een thema voor het leven. Soms worden mensen veel vroeger dan verwacht met dit thema geconfronteerd; denken we bijvoorbeeld, aan de (pleeggezin)plaatsing van een kind, het vroegtijdig overlijden van een ouder, het losmakingproces tussen gescheiden partners en de betrokken kinderen...

Maar adolescenten weten het op een bijzondere wijze onder de aandacht van hun omgeving te brengen. Jongeren groeien gedurende de hele adolescentie in autonome kracht. Jongere adolescenten zijn geneigd zich meer terug te trekken, ze vinden vaak privacy erg belangrijk en reageren soms allergisch op ouderlijke nieuwsgierigheid en controle. De hechttingsrelaties worden hier danig op de proef gesteld. Ouders en jongeren staan voor de opdracht om enerzijds de bestaande bindingen wat te lossen zodat er ruimte komt voor de persoonlijke autonome groei van de jongere en anderzijds de bindingen te transformeren zodat ze beschikbaar blijven als een terugvalbasis (Hillewaere, 2008; Micucci, 2009) Naarmate adolescenten ouder worden, groeit hun vermogen om meer intieme relaties aan te gaan. Zij worden in staat om zowel met leeftijdsgenoten als met hun ouders intiemer om te gaan zonder daarom opnieuw in afhankelijkheid terecht te

komen. De bestaande hechtingsrelaties worden geleidelijk aan getransformeerd tot meer symmetrische relaties op het vlak van interpersoonlijk gezag en autoriteit. Hoe autonomer de jongere wordt, hoe belangrijker dat hij meer gezag over zichzelf kan voeren. Ouders worden uitgedaagd door te groeien naar een andere stijl van autoriteitsvoering. Overleg met respect voor elkaars autonome positie en kunnen omgaan met elkaars gevoeligheden wordt belangrijk. In zijn recente werk lanceert Haim Omer het concept van 'nieuwe autoriteit'. Hiermee smeedt hij ouderlijk gezag en discipline naadloos vast aan emotionele betrokkenheid, ouderlijke aanwezigheid en afgestemde zorg (Omer, 2010).

De wijze waarop dit 'loslaten in verbondenheid' verloopt, raakt het hechtingsthema. Een stevig fundament waarbij en het verbonden zijn én het exploreren veilig zijn, kan deze kwetsbare en soms stormachtige ontwikkeling beter ondersteunen. Anderzijds biedt net de adolescentie ook een nieuwe kans om gekwetste verbindingen te herzien en bij te schrijven. Wanneer gezinnen erin slagen om eventueel met hulp van derden de ervaringen van verlies en verwerping, ontgoocheling, wantrouwen en kwaadheid op een constructieve manier in contact te brengen met elkaar en er bij stil te staan, kunnen er belangrijke herstelwerkzaamheden aan het fundament gebeuren (Govaerts, 2007). En zo is de cirkel rond: beide thema's raken elkaar en beïnvloeden elkaar. Het 'loslaten in verbondenheid' levert belangrijke bouwstenen voor het fundament van toekomstige relaties en de wijze waarop dit loslatingproces verloopt gaat terug op eerdere hechtingsrelaties en kan deze herschrijven.

Amelia, een adoptiemeisje van 17jaar wordt ongewenst zwanger. Schoorvoetend brengt ze het bericht aan haar ouders en ze voegt er onmiddellijk aan toe 'ik wil het kind houden'. Aanvankelijk zijn de ouders het er helemaal niet mee eens en willen dat het meisje gaat voor een abortus. De spanning loopt hoog op en de ouders dreigen ermee Amelia uit huis te zetten als ze haar zin doordrijft. Als compromisoplossing kan ze tijdelijk terecht bij een tante. Ik werk met dit gezin met de metafoer van de 'woonboot' die zijn bemanning over de hele wereld heeft opgepikt en nu in gevaarlijk water is terecht gekomen. Samen wordt ervoor gekozen om het lid dat het lastig heeft op de boot niet overboord te gooien maar even naar een eiland te brengen.

Geleidelijk aan kunnen we de dialoog verbreden en komt er ruimte voor andere verhalen. Via de metafoer van 'het familieschip' wordt het gezinsverhaal van de adoptie gelinkt aan de huidige zwangerschap van de dochter. Moeder vertelt hoe ze haar eigen onvruchtbaarheid verwerkte, hoe ze als ouders geïnvesteerd hebben in de komst van Amelia. Vader vertelt hoe het overlijden van zijn moeder en de toewijzing van Amelia aan hen zijn samen gevallen. Amelia vertelt over haar woede om haar lot als 'afgewezen kind' en de zware opdracht nu om het licht in de ogen van haar adoptieouders te moeten zijn, haar gevoel eindeloos in de schuld te staan... Het stilstaan bij deze verhalen creëert ruimte om een gedragen keuze te maken over de zwangerschap. Uiteindelijk kiest Amelia samen met haar vriend voor een abortus en kan de familie haar steunen bij de verwerking. Amelia keert terug naar huis en er wordt een aanvraag gedaan voor begeleid zelfstandig wonen. Zo wordt het bemanningslid terug opgepikt van het eiland en gezamenlijk uitgekeken naar een plek waar dit lid zijn eigen schip kan bouwen.

Wanneer de zorg voor kinderen kan afnemen, komen andere levenskwesities van de betrokkenen in het vizier. Ouders zijn terug meer met elkaar geconfronteerd als partners, ze stellen zich vragen over hoe ze hun verdere leven willen inrichten. Keuzes die kinderen maken kunnen oude verlangens en dromen van de ouders weer wakker maken. De thema's en vragen die adolescenten binnen brengen

raken aan soms onopgeloste kwesties tussen ouders en grootouders, tussen broers en zussen (Preto, 2004).

In het gezin van Amelia woelt het verhaal over de zwangerschap heel wat pijn en kwaadheid los bij de vader. Hij wordt ermee geconfronteerd hoe hij altijd heeft trachten te leven naar de wensen en behoeften van zijn ouders onder de dreiging anders van de boot gegooid te worden. Nog steeds draagt hij veel zorg voor zijn moeder die hem enkel bekritiseert en dirigeert, hem wijst op alles wat niet genoeg is. Samen met zijn zussen tracht hij te komen tot een nieuwe aanpak van de zorg voor hun moeder.

Gaan studeren in de stad of in het buitenland, een studio huren in de buurt van de eerste werkplek, een grote reis maken; het zijn allemaal manieren waarop jongeren geleidelijk aan meer voor zichzelf gaan zorgen. Soms gaat dit gepaard met breuken en strijd en staat de jongere er plots alleen voor. Maar in het beste geval worden de gezinsfuncties (huisvesting, kleding, voeding, financiën...) geleidelijk aan overgedragen van het gezin naar het eigen leefsysteem van de jongere.

Tot slot

Met de metafoer van het 'ontwikkelingshuis' trachten we een raamwerk aan te reiken waarin het accent ligt op het samen evolueren van kinderen, jongeren en gezinnen binnen hun context van relaties. Werken met deze metafoer laat toe om soms ingewikkelde begrippen en processen uit de (gezins)ontwikkelingspsychologie en het systeemdenken bespreekbaar te maken met cliënten. Zelfs jonge kinderen kunnen mee denken, tekenen en spelen over hoe zij hun huis ervaren, wat ze anders zouden willen of waar hun bezorgdheden liggen. Het is een omvattende metafoer die toestaat in meerdere generaties en over verschillende thema's tegelijk te reflecteren. Er bestaan nu eenmaal verschillende soorten huizen en er is altijd werk aan een huis, het is nooit af. Tevens is het een helpend beeld om hulpverleners in opleiding mee te nemen in de soms complexe thematiek van co-evolutie binnen gezinnen.

Vanuit een postmoderne houding kunnen we binnen deze contextgerichte kijk op evolutie van kinderen en gezinnen niet anders dan ook de positie van de therapeut, mee in kaart brengen. Welke rol vervult dan de therapeut? De aannemer voor herstellingswerken, een creatieve architect, de redacteur van een blad over 'eigentijds wonen' of 'anders reizen' en vaak iemand die zelf naarstig aan het werk is in zijn eigen huis en beseft 'met een huis ben je nooit rond'.

Referenties

Andreozi, L.L. (1996) Child- centered family therapy. New York, John Wiley & Sons inc.

Bateson, G. (1972) Steps to an Ecology of Mind: Collected Essays in Anthropology, Psychiatry, Evolution, and Epistemology. University Of Chicago Press.

Bowlby, J; (1973) Separation. New York, basic Books.

Byng-Hall, J. (1995). Rewriting family scripts. Improvisation and systems change. New York: Guilford Press.

Carter, B., & McGoldrick, M. (2004). The expanded family life cycle. Individual, family, and social perspectives. Boston: Allyn and Bacon.

DeHart G.B., Sroufe L.A. & Cooper R.G. (2004) Child development. Its nature and course. Boston, Mc Graw Hill.

Goldenberg, H., & Goldenberg, I. (2004). Family therapy. An overview. Belmont: Thomsom Brooks/Cole.

Govaerts J.M., (2007) Hechtingsproblemen in gezinnen. Integratie van de hechtingstheorie in het systeemtherapeutische model.
Leuven, Lannoo Campus.

Govaerts J.M. & Spingaer G, Gezinsontwikkelingsperspectief.
In: Savenije A., van Lawycjk M.J. & Reijmers E.T.M. (2008) *Handboek Systeemtherapie*. Utrecht, De Tijdstroom.

Haley, J. (1973). Uncommon Therapy. New York: Norton.

Hillewaere B. (2008) Verbinden om goed te kunnen loslaten:
Systeemtherapie voor gezinnen met adolescenten. Systeemtherapie, 20.4

Klijn W. & Schellers S. (2006) Waar woorden tekort schieten. Praktijk en theorie van beeldende systeemtherapie. Leuven, ACCO.

Omer, H. & von Schlippe, A. (2010) Kracht in plaats van macht. 'Nieuw gezag' als kader voor hechting.
Gezinstherapie wereldwijd, 21.1

McHale J.P. (2007) Charting the bumpy road to co-parenthood: understanding the challenges of family life. Washington, Zero to three.

Micucci J.A. (2009) The adolescent in family therapy. Harnessing the power of relationships.
The Guilford Press, New York.

Minuchin, S. (1973). Families and family therapy: a structural approach.
Cambridge, M.A.: Harvard University Press.

Ostyn, E. & Meynckens M. (2004) De potentiële kracht van broer- zus relaties. Een blinde vlek in de hulpverlening. Leuven, Lannoo Campus

Preto, N.G. (2004). Transformation of the family system in adolescence. In: B. Carter & M. McGoldrick (Eds.). *The Changing Family Life Cycle. A Framework for Family Therapy* . Boston: Allyn & Bacon.

Rober, P. (2012) Gezinstherapie in de praktijk. Over ontmoeting, proces en context. Leuven, ACCO.

Splingaer G. (2003) Help, mijn kind heeft therapie nodig. Een gezinstherapeutische visie. *Tijdschrift voor Familietherapie*, 9.2

Walsh F. (2012) Normal Family Processes. Growing diversity and complexity. The Guilford Press, New York.

vzw Rapunzel

www.rapunzelvzw.be